

הִלְבוֹת שֶׁבֶת סִימָן רצ

ביאורים ומוספים

והוסיף, שאפשר שבשעת הדין יוצא במה שיכוין לשמוע חזרת הש"ץ. ולברך ברכה שאינה צריכה בשבת כדי להשלים את מנין המאה ברכות, כתב לעיל (סי' רטו ס"ק יח) לעיין במג"א שם (ס"ק ו) שכתב, שאם בשבת הביאו לו פירות בתוך הסעודה, ורצה להניחם ולאכלם לאחר הסעודה וברכת המזון כדי שיוכל לברך עליהם ברכה אחרונה להשלים את מנין המאה ברכות, שלדעת הש"ח יכול לעשות כן. דחה המג"א את דבריו, והוסיף, שאם בתחילה אמר לבני ביתו שיביאו את הפירות רק לאחר הסעודה, בזה נחלקו הפוסקים אם מותר לעשות כן כדי להשלים בשבת את מנין המאה ברכות. ולעיל (סי' מו שם) כתב בשם המג"א, שגם בשבת לא יברך ברכה שאינה צריכה כדי להשלים למנין המאה ברכות.

[משנ"ב ס"ק ג]

יִתְרָ מִדִּי⁶ וכו', בטול תורה⁶ וכו', בַּשֶּׁבֶת⁷ וכו', שְׁלֹא לְמַד עַד הַנְּהָ⁸.
5) ואף שבימות החול יש לבעל נפש להחמיר על עצמו ולא לישן שישים נשימות, כתב לעיל (סי' ד ס"ק לו) שבשבת מותר.

6) ומטעם זה כתב לקמן (סי' שז ס"ק ד), שגם באכילה ושתייה לא ירבה בשבת יותר מכדי הצורך, כדי שלא יגרום לו ביטול תורה. וכן להרבות בשמינית סיפורים ושמועות, שכתב הרמ"א לקמן (שם ס"א) שבני אדם שזוה עונג להם מותר להם לשומעם גם בשבת, כתב המשנ"ב שם (ס"ק ד), שיהיה שלא יאריך בזה.

7) ובגדול מעלת לימוד התורה בשבת, הובא בספר לב אליהו (ח"א עמ' 86) ששמע מהחפץ חיים, שכיון ששקולה שבת כנגד כל התורה כולה, לכן כל מצוה שעושים בשבת שווה לתרי"ג מצוות, ולפי הגר"א שכל אות [בשנת אליהו (פאה פ"א מ"א) כתב 'תיבה'] של דברי תורה יש בה מצוה, אם כן כשלושים בשבת כל אות שווה שש מאות ושלוש עשרה מצוות לימוד תורה, ואם כן כשאדם לומד בשבת אין סוף לריבוי המצוות שעולים לזכותו. ובבן איש חי (שנה ב' פ' שמות בהקדמה) כתב בשם המקובלים, שלימוד תורה בשבת גדול מלימוד תורה בחול אלף פעמים. ובמעלת המחדש חידושי תורה בשבת, כתב הא"ר (ס"ק ב) בשם הש"ח, שבמצואי שבת עולה הנשמה היתירה למעלה, ושואל אותה הקב"ה מה חדשת בתורה בשבת.

8) והמחדש בשכלו איזה נהגה טובה בעבודת ה' שיתנהג בהנהגה זו כל ימי השבוע, כתב בספר יסוד ושורש העבודה (שער העליון פי"ב), שאין לך חידושי תורה גדולים מזה.

[משנ"ב ס"ק ד]

נֶלְךָ וְנִישָׁן כְּדִי שְׁנוּכַל לְעֲשׂוֹת מְלַאכְתָּנוּ בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת⁹.
9) ולומר בשבת נלך לישון כדי שאעשה מצוה במצואי שבת, כתב התורת שבת (ס"ק ב וסי' שז ס"ק א) שמותר. מאידך, הערוך השלחן (ס"א) כתב, שאף לומר נלך לישון כדי שנוכל ללמוד במצואי שבת, נחשב כמכין משבת לחול ואסור.

[משנ"ב ס"ק ה]

קוֹבְעִים מְדַרְשׁ וכו'¹⁰.

10) ולקבוע מדרש בין מנחה של שבת בתפילת ערבית, כתב הרמ"א לקמן (סי' רצב ס"ב) שנהגו שלא לקבוע באותו זמן. ובטעם הדבר ביאר המשנ"ב שם (ס"ק ו), כיון שבאותו זמן מתו יוסף משה דוד, אבל סיים שם (ס"ק ט) שבזמננו אין למנוע מלקבוע מדרש באותו זמן, כדי שלא לגרום שידברו שיחות בשילות בבית המדרש.

[משנ"ב ס"ק ז]

וְהוּא תוֹכַחַת מְגַלְהָ וכו' שְׁמִטְיָלִין בְּעֵת הַיְיָ בְּשׁוֹקִים וְכַרְחֻבוֹת¹¹.
11) וכל זה בשעה שדורשים, אבל בעיקר דין הטיוול בשבת, כתב הרמ"א לקמן (סי' תטו ס"א) שמי שיש לו שמחה לטייל בשבת בפרדס וכו', נחשב כהליכה לדבר מצוה. וכן כתב לקמן (סי' שא ס"ב) שמותר לטייל בשבת, וכתב על זה המשנ"ב שם (ס"ק ז), שאפילו אם כוונתו בטיול להתעמל ולהתחמם בשביל רפואה מותר, כיון שלא ניכר שעושה כן לרפואה. והוסיף, שיש מחמירים אפילו בטיול אם כוונתו להתעמל לרפואה.

[משנ"ב ס"ק י]

וְיִסְמַךְ עַל מַה שֶּׁהִזְכִּיר קִדְשֵׁת הַיּוֹם בַּתְּפִלָּה¹⁴.

14) והסומך על קידוש היום שאמר בתפילה, כתב לעיל (סי' רצא ס"ק ב) שצריך לכיון בתפילתו לשם מצות קידוש, ובלא זה אין אמירתו מועילה, כיון שמצוות צריכות כוונה.

וכן בקידוש היום, אם אינו מצפה שיהיו לו יין או פת, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פנ"ב הע' קיד) שאפשר שצריך לכיון בתפילתו לצאת ידי חובת קידוש, ואע"פ שאין אומרים בנוסח הקידוש אלא את ברכת 'בורא פרי הגפן', מי"מ אף בבוקר שם קידוש עליו.

ואשה שלא התפללה ואין לה יין או פת לקדש עליהם, דעת הגרש"ז אויערבך (שם הע' צח) שחייבת להתפלל כדי לצאת ידי חובת קידוש דאורייתא.

סִימָן רצ

בְּשֶׁבֶת יִשְׁלִים מְאָה בְּרָכוֹת בְּפָרוֹת

[משנ"ב ס"ק א]

וְגַם לְלִיל שֶׁבֶת-קִדְשׁ טוֹב שִׁישְׁלִים בְּסֵם הַמְּאָה בְּרָכוֹת¹¹.

1) וחשבון המאה ברכות של יום השבת מבורא לעיל (סי' מו ס"ק יד) שמתחיל מהלילה, שכן מנה שם כתחילת המאה ברכות את ברכת המפיל. וכשמתפלל תפילת ערבית של ליל שבת ומקדש מבעוד יום, כתב הגרש"ז אויערבך (שיח הלכה ח"ב בתשובות שבתחילת הספר) שמצטרף למנין המאה ברכות של יום שישי ולא של שבת, וכן ברכת הדלקת הנרות שהיא מבעוד יום, שייכת למנין המאה ברכות של יום שישי. אלא שהסתפק על ברכות שמברך בבין השמשות לחשבון איזה יום הם מננים. וכשמברך ברכת המזון של סעודה שלישית לאחר צאת הכוכבים, כתב הגרש"ז אויערבך (שם) שעולה לו לחשבון מאה הברכות של הלילה ששייך ליום ראשון. מאידך, בשר"ת שבט הלוי (ח"ה סי' כג) כתב, שמצטרף להשלמת המאה ברכות של שבת.

[משנ"ב ס"ק ב]

שְׁבַתְפִלַּת שֶׁבֶת יֵשׁ רַק שֶׁבַע בְּרָכוֹת², וְעַל-כֵּן יִשְׁתַּדֵּל³ לְהִשְׁלִימָם⁴.

2) ואף את ברכת התפילין שכתב לעיל (סי' מו ס"ק יד) שנחשבת כשתי ברכות, חסר לו בשבת. והוסיף (שם) בשם המג"א, שבשבת חסרים לו י"ג ברכות להשלמת מנין המאה ברכות.

3) וכשאין באפשרותו להגיע למנין מאה ברכות, כגון שאסור לו מחמת בריאותו להרבות באכילה וכו', דעת הגר"ז מברסק (אילת השחר דברים י"ב, תשובות הנהגות ח"ד סי' קנג) שאין ענין להרבות בברכות, מאידך, דעת הגר"א שטינמן (אילת השחר שם) והגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"ה טז) שיש ענין להרבות בברכות אפילו שלא יגיע על ידי כן למנין מאה ברכות, והוסיף שכן משמע מדברי הרמב"ם (פ"א מהל' ברכות ה"ט) שכתב ו'לעולם יזהר אדם בברכה שאינה צריכה, וירבה בברכות הצריכות'.

4) עוד עצה לכך שיוכל להשלים את מנין המאה ברכות אף בשבת כתב הר"ע לעיל (סי' רפד ט"ג), שיכוין לשמוע את ברכות התורה וההפטרה מפי העולים לתורה, ויענה אמן עליהן, ויעלו לו להשלמת מנין המאה ברכות, ומשמע שאפילו לכתחילה יכול לעשות כן. אמנם במשנ"ב לעיל (סי' מו ס"ק יד) כתב, שיראה להשלים את מנין המאה ברכות בשבת באכילת פירות ומגדים, ואם אין לו יוצא בשעת הדין במה שיכוין לשמוע את ברכת התורה וההפטרה ויענה אמן עליהן.

וכן 'אין כאלוקינו' שתיקנו לומר בשבת בסוף התפילה, כתב לקמן (סי' תרכב ס"ק ה) שהוא כדי להשלים את החסר למנין מאה ברכות, ואמנם לעיל (סי' מו שם) בהביאו את חשבון המאה ברכות בשבת, לא הזכיר את 'אין כאלוקינו' כאפשרות להשלמת המנין.

וביום כיפור שאין אוכלים בו וחסר את ברכות הנהנין לפניהן ואחריהן להשלמת המנין מאה ברכות, כתב לעיל (סי' מו שם) שישלים את זה בברכת הריח על הבשמים, וכן יוכל להשלימן בברכת אשר יצר.

הלכות שבת סימן רצ רצא

כל ימי השבוע, והתלמיד יתקיים ומשיכו יותר בענג אכילה ושתייה קצת, דהרי הם מתענגים בלמודם כל ימי השבוע (כ"ו סי' רפ"ח בשם ירושלמי):

רצא דין שלש סעודות, ובו ו' סעיפים:

א אִיִּהָא זְהִיר מְאֹד לְקַמֵּי סְעוּדָה שְׁלִישִׁית. בְּרָאָה אִם הוּא שׁוֹבֵעַ יְכוּל לְקַמֵּי אוֹתָהּ (ב) בְּכַבִּיצָה. ג' אִם אֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְכַלּוֹת לְאָכַל (ג) אֵינּוּ חַיִּב לְצַעַר אֶת עַצְמוֹ. ד' הִתְקַבֵּם עֵינָיו בְּרָאוּשׁוֹ, שְׁלֵא נְמַלֵּא בְטָנוֹ בְּסְעוּדַת הַבֶּקֶר קְדֵי (ד) לְתַן מְקוֹם לְסְעוּדָה שְׁלִישִׁית: ה' הָגה וּמִי שְׁלֵא אָכַל (ז) נִין (ה) בְּלִיל שַׁבַּת יֵאָכַל (ו) שְׁלֵשׁ סְעוּדוֹת בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת (הר"ש פרק ע"ט): **ב** הַזְּמִנָּה, מִשְׁנַיִצֵּעַ זְמַן הַמְנַחָה, דְּהֵינּוּ (ז) מִשְׁשׁ שְׁעוֹת וּמְחַצָּה וּלְמַעֲלָה, וְאִם עֲשָׂאָה קִדְּם לְכֹן לֹא קָיָם מְצוֹת סְעוּדָה שְׁלִישִׁית: ה' הָגה גַּשׁ אוּמְרִים דְּאָסוּר לְשַׁתּוֹת מִיָּם בֵּין מְנַחָה לְמַעְרִיב בְּשַׁבַּת, (ח) דְּאָז חוֹזְרוֹת הַנְּשֻׁמוֹת לְגִיהֶנּוּ, (ט) וְעַל־כֵּן אֵין לְאָכַל סְעוּדָה שְׁלִישִׁית בֵּין מְנַחָה לְמַעְרִיב, אֶלָּא יֵאָכַל אוֹתָהּ קִדְּם מְנַחָה (תוספות והר"ש ומר"כ פרק ע"ט). וְגַם אוּמְרִים דִּיאוֹר טוֹב לְהַתְּפַלֵּל (י) מְנַחָה תְּחִלָּה (רמב"ם וטור והגמ"ר והגמ"י פ"ל ואגור), (יא) וְכֵן נוֹהֲגִים לְכַתְּחֵלָה בְּכָל מְדִינוֹת אֵלוֹ. וּמִכָּל מְקוֹם

א שבת קיי"ח ב טור והר"ן בשם בה"ג ג רמב"ם בקרבן ל מהלכות שבת ד טור ה תוספות והר"ש והשולחן ערוך שם והנהגות דפרק ל

באר היטב

(ב) **כבביצה**. לאו דוקא, אלא יותר מעט מכביצה, דכביצה מקרי אכילת צריא כמ"ש סוף סימן רלב, מ"א. נבכ"י אלהי רבה חולק עליו, וכן משמע במרדכי כו', דהא לא צריפא מליל שבת דאמרין לעולם יסדר אדם בליל שבת אפלו א"צ אלא לכבודו. מי שיש לו מזון ב' סעודות, ואם סעודות לשבועה, ס"ח סימן תתסא. וגי' דמ"מ אם נמשכה סעודת הבקר עד אחר חצות חלק לב', כמ"ש ס"ג, דהא מ"מ ישבע כשאוכל שנית, מ"א. וע' סימן תמד ס"א דאפלו קדם חצות יתלקה לשנים, דהא י"א דיצא בנה, ע"ש. ונבכ"י אלהי רבה חולק על מ"א כמה דפסק לחלק סעודת שחרית לשתיים, גם לענין א אם נמשכה סעודת שחרית עד לאחר חצות, ע"ש באריכות פלפול צמק בנה]: (ג) **בליל שבת**. ה"ה מי שלא אכל בליל יו"ט יאכל ב' סעודות ביום, וה"ה שאומר הקדוש של לילה, מ"א:

שערי תשובה

[ג] **בליל שבת**. עין כה"ט. ועין כב"י שפסק אם מחזיק לאכל פת, דשמיא רק בסעודה א', ובי' סעודות אחרות, למאן דאמר סעודה ג' לא בעי פת, הוא הדין בנה תקן ב' סעודות לא בעי פת, וכן אם טעה בהם י"ל דאינו חוזר. עין לעיל סימן קפח ובגן הפלך סימן לו; ובמ"ב חזו והקדש בנה דבסעודת המלוואים בעי פת, ומ"מ אם טעה יתלקם לג' סעודות לא יתקן לו לכל סעודה לשבועה, מוטב שיאכל ב' עד אחר חצות חלק לב', כמ"ש ס"ג, דהא מ"מ ישבע כשאוכל שנית, מ"א. וע' סימן תמד ס"א דאפלו קדם חצות יתלקה לשנים, דהא י"א דיצא בנה, ע"ש. ונבכ"י אלהי רבה חולק על מ"א כמה דפסק לחלק סעודת שחרית לשתיים, גם לענין א אם נמשכה סעודת שחרית עד לאחר חצות, ע"ש באריכות פלפול צמק בנה]: (ג) **בליל שבת**. ה"ה מי שלא אכל בליל יו"ט יאכל ב' סעודות ביום, וה"ה שאומר הקדוש של לילה, מ"א:

משנה ברורה

(ד) **לתן מקום**. דאם לא-כן, לפעמים היא אכילה גסה ואינה תשובה אכילה⁶: (ה) **בליל שבת וכו'**. ונספן צריך לקדש בשחרית כל הקדוש של לילה, מלבד 'ויכלו', אם לא קדש בערבית, ונכ"ל בסימן רעא סעיף ח. (ב) והוא הדין ביום-טוב, מי שלא אכל בליל יום-טוב צריך לאכל שתי סעודות למחר ביום [נדביוס-טוב החיוב הוא שתי סעודות, אחת בלילה ואחת ביום], והוא הדין שיאמר בשחרית כל הקדוש של יום-טוב של לילה אם לא קדש בלילה: (ו) **שלש סעודות ביום**. ואם שכח 'רצה' בכרפת-המזון בסעודה שנייה, (ג) מצדדים האחרונים שלא לחזור ולברך⁷: **ב** (ז) **משש שעות ומחציה**. ואם התחיל לאכל הסעודה שלישית קדם חצות ונמשכה הסעודה עד אחר שהגיע זמן מנחה גדולה, (ד) יצא, דהא על-כּל-פנים אכלה בזמנה, ולא אזלינן בנה בתר התחלה⁸: (ח) **דאז חוזרות**. רוצה לומר, דאז קרוב לזמן התורה לגיהנם, ואיתא במדרש: כל השוטה מים בשבת בין-השמשות, כאלו גזל קרובי המתים. ועין במרדכי פרק ערכי פסחים בארד⁹: (ט) **ועל-כּן אין לאכל**. דפן נבוא גם לשותות: (י) **מנחה תחלה**. דאסור לאכל עד שיחפּלל¹¹. והדעה הראשונה סבירא לה דסעודה קטנה שרי, כמו שכתב בסימן רלב: (יא) **וכן נוהגים לכתחלה**. ובמקום שקשה לו לקיים הסעודה לאחר מנחה, (ב) יוכל אפלו לכתחלה לקיים הסעודה קדם מנחה, אם הוא קדם זמן מנחה קטנה. ועין לעיל בסימן רלב במשנה ברורה ובסימן רצ במשנה ברורה¹²:

דברים, כגון מה שמצוי, בעונותינו הרבים, לאיזה אנשים שמקורן להעולם בשבת בקרין אף שעוד היום גדול, להתפלל מנחה ולקיים הסעודה שלישית, וגורמים שכל אנשי בית-המדרש יפסיקו מלמודם, וכבר אמרו חז"ל [בשבת קי"ח] אמר רבי יוסי: זהו חלקי ממושיבי בית-המדרש ולא (ד) ממעמדי בית-המדרש; וזה לא שלא ישאר זמן להתפלל מנחה ולקיים הסעודה שלישית ביום בדיון, אז בנדאי נכון לזרו לזה. (ה) אין להמשיך הדרשה שיבטל על-יד-יהוה סעודה שלישית¹²:

א (א) **יהא זהיר מאד**. ונדאיתא בגמרא: חביב אדם לאכל שלש סעודות בשבת, ואסמכוהו אקרא דכתיב 'ויאמר משה אכלהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה', ותלתא 'היום' כתוב בקרא זה¹⁰. ואמרו חז"ל: כל המקיים שלש סעודות בשבת נצול משלש פּרעניות: מחבלו של משיח, ומדינה של גיהנם, וממלחמת גוג ומגוג, שצאמר וגו'. ואף לעני העובר ממקום למקום צריך לתן לו כל השלש סעודות בשבת, ונדאיתא ביוה"דעה בסימן רג. ועין לעיל בסימן רמב במשנה ברורה, דאף בשביל סעודה שלישית, כשמשיג באיזה מקום ללוות צריך ללוות¹³: (ב) **כבביצה**. לאו דוקא, אלא מעט יותר מכביצה, דכביצה מקרי צדון אכילת צריא, כמו שכתוב סוף סימן רלב, ולא חשיב סעודה מ"א. (ג) **ויש אומרים שאפלו בכנות יוצא ירי הסעודה**, ונכון להחמיר לכתחלה אם אפשר לז' (ג) **אינו חביב וכו'**. דהסעודה לענג נתנה ולא לצערה¹⁴:

שער הציור

(ד) ממנים לעת האכל לומר הגיע עת לעמוד ולאכל [רש"י שם]: (ה) פרי-מגדים. ומה שהעתיק המגן-אברהם בשם הרוקח, עינתי שם היטב ומוכח דהפנה שהם היו קובעין סעודתא בענין בירמדרשא, וענשו מפני שהיה להם לאחר הסעודה או להתקיימה: (ב) עין באלהי רבה ומחצית-השקל: (ג) מגן אברהם: (א) עין בשערי-תשובה: (ד) מגן-אברהם ותוספת-שבת ושי"א, ודלא כאלהי רבה. ומה שלא העתיקתי סוף דברי המגן אברהם¹⁵, משום דלפי מאי דפסק הרמ"א לעיל בר"ב סעיף ב בהג"ה, סעודה קטנה מתר בכל גו'י, עין שם, וסעודת שבת אינו מקרי סעודה גדולה, וכל האחרונים נדמו בדבריו אלה: (ה) דהא אנו פסקינן לעיל בר"ב סוף דסעודה קטנה:

הַלְבוּת שַׁבַּת סִימָן רֵצָא

ביאורים ומוספים

ולגבי קיום חובת סעודת שבת במיני מוזנות ראה מה שכתבנו בביה"ל לעיל סי' רמט סי' ב' ד"ה מותר.

ומי שלא אכל פת בסעודה שניה רק מיני מוזנות, ובסעודה שלישית אכל פת, ושכח להזכיר בה 'רצה', הביא הכף החיים (סי' קפח ס"ק מ) משו"ת דברי דוד (סי' פו) שכתב שדינה כשאר סעודה שלישית שאין צריך לחזור ולברך. ובפתחי תשובה (שם ס"ו) כתב שאין דבריו מוכחים וצ"ע.

ואם אכל פת הבאה בכיסנין בשחרית קודם הסעודה והזכיר בברכה אחרונה 'רצה', וכשסעד סעודת שחרית שכח להזכיר 'רצה', צידד הגר"י קניבסקי (קהלות יעקב ברכות סי' כזה) שכיון שיש לומר שפת הבאה בכיסנין נחשבת כפת גמורה, אף שמברכים עליה במ"מ, מ"מ יצא בה ידי חובת סעודת שבת ונחשבת לו הסעודה השניה כסעודה שלישית, אכן יש לצדד שהרי נחלקו הפוסקים אם מי ששכח בה 'רצה' חחר, על כן בצירוף הספק שהזכור קודם אם הסעודה נחשבת לשניה או שלישית, הרי זה ספק ספיקא לחיוב לחזור ולברך, ומסתבר שראוי להחמיר לאכול כזית פת נוסף ולברך שוב ברכת המזון עם 'רצה' ולפטור בכך את ברכתו הקודמת. מאידך, דעת הגר"ש איערבך (שש"כ פנ"ז הע' לב) שעליו לחזור ולברך, כיון שדורך כלל אין דעתם של האוכלים פת הבאה בכיסנין לצאת בה ידי חובת סעודת שבת ואינם אוכלים זאת אלא לקיים קידוש במקום סעודה, ורק מי שמכוון בפירוש גם לסעודת שבת נחלקו האחרונים אם מועילה דעתו לצאת בכך ידי סעודה שניה.

[משנ"ב ס"ק ז]

וְלֹא אֶזְלִינָן בְּזָה פְתוּר הַתְּחֵלָה.⁽⁸⁾

8) ואף שלענין סעודת שחרית שנמשכה עד המנחה, כתב השו"ע להלן (ס"ג) שיחלק את הסעודה לשתיים, ואם לא חילק אותה לשתיים הולכים אחר שעת תחילת הסעודה להחשיבה כסעודה שניה, ביאר הלבושי שרד (על המג"א ס"ק ג, שהוא מקור הדין) שכשתחילת סעודתו נחשבת כסעודה שניה שוב אי אפשר להחשיבה אף כסעודה שלישית, אבל אם כבר סעד סעודה שניה, אין צריך להתחיל את הסעודה דוקא בזמן החיוב, ודי בכך שגמר סעודתו יהיה בזמן החיוב.

[שעה"צ ס"ק ז]

וְיָמָה שְׁלֹא הִתְקַדְּשִׁי טוֹף דְּבָרֵי הַמְּגָן אֲבָרְהָם.⁽⁹⁾

9) שכתב (ס"ג א), שאסור להתחיל לאכול סעודה שניה של יום אם משער שלא יוכל לגמורה עד אחר חצות, ועל כך הקשה השעה"צ, שהרמ"א לעיל פסק שסעודה קטנה מותר אפילו לכתחילה להתחיל אחרי חצות, אם כן ודאי שיכול להמשיכה אף לאחר הזמן.

[משנ"ב ס"ק ח]

וְעֵץ בְּמִדְבָּרֵי פֶּרֶק עֲרָבִי פְּסָחִים בְּאֶרְצָה.⁽¹⁰⁾

10) שם ביאר (טו"ף דף לו), שקודם שחחרים המתים לדינם שותים הם מים, ולכן השותה בשעה זו גוול אותם.

[משנ"ב ס"ק ט]

דָּאָסוּר לְאָכֵל עֵד שְׂתִיפְלֵלִיל.⁽¹¹⁾

11) ועל פי הקבלה כתב הערוך השלחן (ס"ד), שכל סעודות השבת ניתקנו לאחר התפילה השייכת לה, וסעודה שלישית ניתקנה לאחר תפילת מנחה.

[משנ"ב ס"ק יא]

וּבְסִימָן רֵצָא בְּמִשְׁנֵה בְּרוּךְ.⁽¹²⁾

12) וזהו המאורח ביותר שיכול ליטול את ידיו לסעודה שלישית ולא חל עליו איסור אכילה קודם הברכה, כתב לקמן (סי' רצט ס"ק א) שלדעת ר"ת בדיעבד יכול אפילו אחרי השקיעה עד חצי שעה קודם צאת הכוכבים, ומבואר מדבריו שלנוהגים להתפלל מעריב כעשרים דקות אחרי השקיעה, אסור ליטול ידים כבר עשר דקות קודם השקיעה (הגר"י קופשיץ). וראה מה שכתבנו בשעה"צ לקמן (שם ס"ק ד).

[משנ"ב ס"ק ח]

אֵין לְהַמְשִׁיךְ הַדְּרָשָׁה שֶׁבִּטְלָל עַל-יְדֵי-זָה סְעוּדָה שְׁלִישִׁית.⁽¹²⁾

12) ולכן אם נמשכה הדרשה עד סמוך לחשיכה, כתב לקמן (סי' רצב ס"ק ט) שלא יאמרו בתפילת מנחה פרקי אבות או שיר המעלות, כדי שיוכלו לקיים סעודה שלישית בזמנה.

סִימָן רֵצָא

דִּין שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת

[משנ"ב ס"ק א]

זֶהָ זָהִיר מְאֹד וְכוּ', וְהִתְלַתָּ אֵימֹס' פְּתוּב בְּקֵרָא זָה וְכוּ', כְּשֶׁמְשַׁיֵּג בְּאֵיזָה מְקוֹם לְלוֹת צְרִיף לְלוֹת.⁽¹⁾

1) ובטעם הדבר, כתב הכף החיים (ס"ק ג) שבסעודה זו ניכר כבוד השבת, שהרי בכל יום אדם אוכל שתי סעודות, אחת בלילה ואחת ביום, ולכבוד שבת הוא מוסיף סעודה שלישית, ולכן הזהיר בה מראה שזהיר הוא בכבוד השבת, ואף שתי הסעודות שכבר אכל היו לכבוד השבת.

2) ובטעם התקנה כתב האבודרהם (דיני שלש סעודות עמ' קפב), שכשדע אדם שמצוה עליו לאכול שלש סעודות, לא יאכל בשום סעודה מהן אכילה גסה, אלא כשיעור שיוכל לאכול שנית לכשיגיע זמן הסעודה שאחריה, ונמצאו כל סעודותיו לשם מצוה ולשובע נפשו, וישאר ליבו פנוי לעסוק בדברי תורה, ונמצא כובש את יצרו בסלקו את האוכל מלפניו בעודו תאב לו.

3) ואף אם אינו יודע מנין יפרע את הלואתו, כתב בשעה"צ לעיל (סי' רמב ס"ק יב) בשם הב"ח, שיבטח בה' שיעורנו לפרוע. ובשם העטרת זקנים כתב, שלא ילווה אלא אם כן הוא משער שיהיה לו מנין לפרוע, וסיים השעה"צ שם שהכל לפי הענין.

[משנ"ב ס"ק ב]

יֹצֵא יְדֵי הַסְּעוּדָה, וְנִכְוֵן לְהַקְמִיר לְכַתְּחֵלָה אִם אֶפְשֵׁר לֹא.⁽⁴⁾

4) והיינו 'כביצה' כשיעור הביצים שבזמנינו, כמו שכתב בביה"ל לעיל (סי' רעא סי"ג ד"ה של רביעית), שלענין קידוש היום מדרבנן אפשר להקל כשיעור הביצים שבזמנינו. ואם אוכל רק כשיעור 'כזית', כתב לעיל (סי' קנח ס"ק ט) שיש ספק אם חייב בנטילה, ולכן נוטל בלי ברכה וכן מברך ברכת 'המוציא' וברכת המזון]. ורק משיעור כביצה יכול לברך על הנטילה.

ובדיעבד, כתב לקמן (סי' תרלט ס"ק כג) שמספיק לאכול כזית, משום ששיעור כביצה אינו אלא למצוה לכתחילה, אך בשעה"צ לעיל (סי' רעא ס"ק מג) סתם, שצריך לאכול מעט יותר מכביצה.

[משנ"ב ס"ק ג]

זֶה הַסְּעוּדָה לְעֵגֶג נִתְּנָה וְלֹא לְצַעֲרָה.⁽⁵⁾

5) ואם משער שתזיק לו אכילה זו, כתב לעיל (סי' רפח ס"ק ג) שכמעט קרוב הדבר שיעור בכך איסור.

[משנ"ב ס"ק ד]

לְפַעֲמִים הִיא אֶכְלָה גְּסָה וְאֵינָה תְּשׁוּבָה אֶכְלָה.⁽⁶⁾

6) והיינו דוקא אם אוכל אחרי שכבר קץ במוזנו, אבל אם רק מרגיש הרגשת שובע, כתב בשעה"צ לעיל (סי' קסז ס"ק מז) שאין אכילתו נחשבת לאכילה גסה.

[משנ"ב ס"ק ו]

מְצַדְדִים הָאֶחָדִים שְׁלֹא לְחֹזֵר וּלְבָרְךָ.⁽⁷⁾

7) אמנם לענין מי שלא אכל סעודה בליל יום טוב, כתב לעיל (סי' קפח ס"ק כו) שאם כשסעד ביום סעודה שניה שכח את ההזכרה בברכת המזון, חייב לחזור ולברך, משום שחייב לאכול פת בסעודה זו.